

❖ تفسیر دوم) عُدْره

مرحوم بحرانی در شرحی که بر مفاتیح الشرایع نوشته فیض کاشانی نوشته، می نویسد:

«و أمّا الأخبار فی العذرة بقول مطلق مع ضعفها إسناداً فهي مختلفة فی المنع و الجواز علی وجه لا يمكن الجمع فيها إلّا بحمل أحد الخبرين علی غیر عذرة الإنسان من الأرواث الطاهرة و لو مجازاً و لو علی تغییر اللفظ و البنية بجعل المنع فی العذرة بالضم و هو دم البکارة كما احتمله المصنف فی الوافی. و يدل علیه خبر سماعة الموثق قال: سأل رجل أبا عبد الله علیه السلام و أنا حاضر فقال له: إني رجل أبيع العذرة فما تقول؟ قال: حرام بیعها و ثمنها و قال: لا بأس بیع العذرة و لو لا ذلك لتناقض الكلام لاتحاد الخبر، و انما حملنا أخبار المنع علی العذرة التي هی الدم لقلة الانتفاع و لعموم النهی عن بیع الدم مطلقاً بخلاف العذرة لتخصيص الأخبار علی جواز الانتفاع بها فی المزارع و المباطخ. و لخبر المنفصل بن عمر بكثير من المصالح فيها لنجاستها و رجاستها.»^۱

توضیح:

۱. امکان جمع بین اخبار نیست مگر اینکه بگوییم:
 ۲. چیزی که می گوید لا بأس بیع العذرة، مرادش عذره غیر انسان است (البته باید عذره را درباره آنها، مجازاً استعمال کرده باشیم) و اخبار منع را حمل کنیم بر خون بکارت (عُدْرَة).
 ۳. چراکه این خون قلیل الانتفاع است و بیع مطلق خون منهی عنه است.
- ما می گوییم:
- اگر گفته می شود که مراد از «بیع عُدْرَة»، خرید، فروش دختران باکره است، سخن مذکور قابل تصویر بود ولی اینکه خون بکارت موضوع بیع باشد، اصلاً قابل تصویر نیست.

جمع بندی جمع پنجم:

این جمع تبرعی است و شاهی ندارد.

• جمع ششم)

ممکن است بگوییم مراد از بیع در جایی که منع به آن تعلق می گیرد، حرفه و شغل است و در جایی که حلال دانسته شده است، اصل معامله است. یعنی نتیجه آن می شود که اگر کسی شغلش بیع عذره است، کارش حرام است ولی اگر به این کار مبادرت می کند و مثلاً عذرات منزلش را می فروشد، کارش حلال است (چنانکه می توان همین دوگانگی را از روایت سماعه برداشت کرد. با توجه به این که سائل، شغلش بیع عذره بوده است).

در برخی از روایت، شواهدی هست که «من باع» به معنای کسی است که شغلش کار خاصی است.

«إسحاق بن عمار قال: دخلت على أبي عبد الله عليه السلام فخبّرتُه أنّه ولد لى غلام، قال: ألا سمّيته محمّداً؟ قلت: قد فعلت، قال: فلا تضرب محمّداً و لا تشتمه جعله الله قرّة عين لك فى حياتك، و خلف صدق بعدك.

قلت: جعلت فداك فى أىّ الأعمال أضعه؟ قال: إذا عدلته (عزلته خ ل) عن خمسة أشياء فضعه حيث شئت، لا تسلمه صيرفيّاً؛ فإنّ الصيرفى لا يسلم من الربا، و لا تسلمه بيّاع الأكفان؛ فإنّ صاحب الأكفان يسره الوباء إذا كان، و لا تسلمه بيّاع الطعام؛ فإنّه لا يسلم من الاحتكار، و لا تسلمه جزّاراً؛ فإنّ الجزّار [قصاب] تسلب منه الرحمة، و لا تسلمه نخاساً [برده فروش]؛ فإنّ رسول الله صلى الله عليه و آله قال: شرّ الناس من باع الناس.»^۱

جمع بندى جمع ششم:

این جمع هم تبرعى است.

• جمع هفتم)

معمول فقها تقيه را هم از زمره جمع ها به حساب آورده اند. در حالیکه حمل بر تقيه، جمع عرفى نیست بلکه یکی از مرجحات خارجیه است.

الا أن يقال: وقتى در یک روایت، تناقض صدر و ذیل حاصل مى شود و قرائنى بر تقيه موجود است، عرف، صوناً للكلام الحكيم عن التناقض، آن را به حمل بر تقيه جمع مى کند، در این صورت تقيه از مرجحات خارجى نیست بلکه حمل بر تقيه، یکی از وجوه جمع عرفى است. به همین سبب مى توان تقيه را هم از زمره جمع ها به حساب آورد.

«وقد مرّ عن المجلسى الأوّل احتمالاه، و مرّ عن الفقه على المذاهب الأربعة «۱» منع المالكية و الشافعية و الحنابلة لبيع النجس مطلقاً، و ذكر المالكية من أمثله زبل ما لا يؤكل لحمه، و الشافعية و الحنابلة الزبل النجس. و ظاهرهم شموله لعذرة الإنسان أيضاً لاتفاق الجميع فى نجاسته. و مرّ عن الحنفية التصريح بعدم انعقاد بيع العذرة إلّا مع خلطها بالتراب. فالمنع عن البيع فى العذرة الخالصة كأنّه إجماعى عندهم. مضافاً إلى أنّ الشهرة عندهم تكفى فى جريان التقيه.»^۲

مرحوم شیخ انصارى این جمع را نپذیرفته و آن را بعید دانسته بود. مرحوم مامقانى بر این جمع اشکال کرده و مى نویسد:

«الوجه فى ذلك ان مجرد كونه مذهب أكثر العامة لا يفيد مع كون فتوى معاصر الإمام الذى صدر منه الحكم هو

۱. تفصيل الشريعة فى شرح تحرير الوسيلة - المكاسب المحرمة؛ ص: ۲۲۹

۲. دراسات فى المكاسب المحرمة؛ ج ۱، ص: ۲۶۴

الجواز كما فيما نحن فيه حيث ان الجواز فتوى أبى حنيفة المعاصر لمن صدر منه اخبار المنع و هو الصادق (عليه

السلام) فخير الجواز اولى بالحمل على التقية.»^١

مرحوم خویی بر ایشان اشکال کرده است:

«و لما كان القول بحرمة بيع العذرة مذهب العامة بأجمعهم فنأخذ بالطائفة المجوزة لبيعها، و من هنا ظهر ما في

كلام المصنف حيث استبعد حمل الطائفة المانعة عن بيعها على التقية، و العجب من الفاضل المامقاني «ره» فإنه

وجه كلام المصنف و قال ان مجرد كونه مذهب أكثر العامة لا يفيد مع كون فتوى معاصر الإمام الذي صدر منه

الحكم هو الجواز كما فيما نحن فيه حيث ان الجواز فتوى أبى حنيفة المعاصر لمن صدر منه أخبار المنع و هو

الصادق «ع» فخير الجواز أولى بالحمل على التقية.»^٢

ما می گوئیم:

سخن مرحوم خویی تمام است.

۱. غاية الآمال في شرح كتاب المكاسب؛ ج ۱، ص: ۱۶

۲. مصباح الفقاهة (المكاسب)؛ ج ۱، ص: ۵۰